

Continuare de pe pagina 5

mai ales la nivelul frazelor retorice: mesajul ei se adresează astfel maghiarilor minoritari, opiniei publice din Ungaria și lumii întregi deopotrivă. În plus, legea creează o situație în care maghiarii de dincolo de hotare, motivați până acum cel mult prin *criterii de valoare* să-și mărturisească maghiaritatea, vor fi în viitor și *interesați* să-și declare apartenența națională. Putem crede astfel că legea statutului va avea un efect *disimilativ*, că o parte dintre cei rupți de colectivul afectiv-cultural-solidar maghiar, în urma politicii de asimilare a națiunilor majoritare din țările vecine Ungariei, își vor regăsi drumul spre propria comunitate.

Validitatea individuală

Una dintre cele mai importante și mai controversate probleme ale legii statutului este stabilirea cercului care intră sub incidența legii. În principiu au fost posibile două căi de abordare, iar acestea s-au și articular în cele mai diferite forumuri – în forma cea mai clară, poate, pe lista de corespondență a publicației *Erdélyi Közélet*.¹³ Conform unui punct de plecare – să-l numim criteriu *individualist, al moralității de toate zilele* – nu este nevoie de „maghiarii din interes”, de cei care, în speranța unor avantaje, „descoperă” acum în ei sentimentul apartenenței la maghiarime. În consecință, legea ar trebui să conțină prevederi foarte stricte, pentru a se putea estima cât mai exact cercul acelora care „merită” avantajele pe care le cuprinde.

Conform celui alt criteriu – să-l numim *politicii naționale* – este nevoie de toți cei care la un anumit nivel se declară a fi maghiari. Aceasta nu judecă în funcție de individ, ci la nivel macro și pentru întărirea efectului disimilativ al legii – care poate fi prognosticat – intenția este ca cercul celor interesați să fie cât mai larg. Cei care au formulat legea statutului și-au însușit acest punct de vedere.

Legea statutului și transilvanitatea

Nu cred că adoptarea și aplicarea legii statutului va influența considerabil percepția transilvanismului de către maghiarimea din Transilvania. Așa cum am arătat deja în coloanele *Provinciei*¹⁴, în cercurile maghiarimii din Transilvania concepția unei Transilvanii „cât mai independente” a fost însușită de cei care gândesc în termenii ansamblului maghiarimii și ei și-au înscris pe standard această problemă și au inclus-o în programul oficial al UDMR.

În *plan principal*, programul transilvanității prezintă o oarecare divergență față de aspirațiile panmaghiare, dar numai în cazul în care ambele sînt extrapolate pînă la refuz. Adică, vorbind pe șleau: teritoriile din Transilvania locuite de maghiari nu pot să țină în același timp și de Ungaria și de Transilvania autonomă în cadrul României, sau desprinsă de ea. Dar această problemă *nici nu se pune*, ba mai mult, nici în plan teoretic nu s-a formulat dintr-o sursă care ar putea fi luată în serios. Ansamblul maghiarimii și transilvanitatea se împacă perfect în politica practică și la nivelul individualității deopotrivă. Din programul politic sau linia politică a lui *Tőkés László* și a Grupării pentru Reformă face parte organică afit transilvanismul (exigența independenței administrative și economice regionale a Transilvaniei), cât și colaborarea panmaghiară.

Iar în ce privește nivelul *individual*, concepția nuanțată a *cîmpului de forțe identitar* din jurul individului nu mai poate constitui o problemă la începutul secolului XXI și nu e greu de acceptat că individul maghiar din Transilvania se poate simți parte a națiunii maghiare în ansamblul ei și totodată transilvănean. (De altfel, același lucru e valabil și pentru cetățenii de altă naționalitate din Transilvania.) Iar ceea ce e și mai important: el poate fi un cetățean respectuos față de lege al unei Transilvanii autonome, cantonizate după modelul elvețian, în timp ce prin cultura, istoria și relațiile de solidaritate primară poate fi legat de națiunea maghiară. *Legea statutului nu este altceva decât transpunerea în limbajul normelor juridice a acestei legături existente și în prezent – independent de intențiile și aspirațiile politice.*

Traducere de Florica PERIAN

Note

- Numesc conceptul statului-națiune ca fiind străin de realitate, pentru că nu are o legătură organică cu realitatea: de exemplu, prin modificarea granițelor nu se modifică automat comunitățile naționale determinate în primul rînd cultural. „Națiunea politică”, sau, dacă vreți, „statul-națiune” (totalitatea cetățenilor unui anumit stat) este un concept construit, care nu ia în considerare faptul că atașamentul față de o cultură dată e mai puternic decât cel cetățenesc. Mai mult: dacă într-un anumit stat majoritatea etnică folosește aparatul de stat drept instrument al politicii sale omogenizatoare, etnodiscriminative, atunci a vorbi în cazul minorității despre atașament cetățenesc înseamnă eufemism.
- Sănuuittăm: 1956 a fost în același timp revoluție și luptă pentru libertate. Pentru Kádár și echipa sa nu a fost greu să-și dea seama că pedalarea pe sentimente naționale poate fi explozivă. A fost mai comod și mai practică pună în paranteze întregul complex al problemei naționale.
- În timpul lui Antall s-a înființat, de fapt, Forumul Grupului Etnic Est-European, la inițiativa organizațiilor maghiare de orientare auton-

mistă, dar nu a cîștigat o pondere corespunzătoare în formularea politicii naționale. (Cei care au fundamentat ideologic acest forum, fiind și principalii realizatori și reprezentanți, au fost: *Duray Miklós* în Slovacia, *Hódi Sándor* în Voivodina, *Szöcs Géza* și *Borbély Imre* în Transilvania.) (Vezi interviurile cu aceștia, realizate de *Németh Tünde*, în: *A jégbe gy magyar-magyar csúcsa*, Erdélyi Híradó, Cluj, 1997.)

- La dezbaterea tratatului de bază, actualul premier Orbán Viktor a pus degetul pe rană cînd a afirmat că încheierea tratatului înainte de alegeri nuste altceva decât un ajutor tovrășesc dat de Horn Gyula și PSU partidului frățesc român PDSR.
- Spun „oficial” fiindcă în această direcție merg și concluziile seriei de conferințe începute în 1994 și organizate de Societatea *Interconfessio*, avînd ca temă problematica paradigmei naționale maghiare. La acest forum, ideea unei „structuri a națiunii subsidiare”, care este prefigurarea univocă a programului orbánian a fost acceptată în unanimitate. Cooperarea organică transfrontalieră a părților națiunii maghiare, aspirînd fiecare la o independență cât mai largă, este o premisă a acestui model al națiunii. (Vezi volumul care reunește materialele mai importante ale seriei de conferințe red. *Pétek-Borbély: Magyar jövőkép. Egy minőségi magyar paradigma*, Székesfehérvár, 1996, întregi în 1997.)
- Inițiativa Uniunii Mondiale a Maghiarilor devenită faimoasă sub denumirea de „dublă cetățenie” înseamnă, de fapt, că organizația, conform paragrafului 2 al statutului UMM menționează pe primul loc al sarcinilor sale că se străduiește să exercite o influență „în sensul ca cetățenia maghiară să se cîștige, în baza dreptului obiectiv, tuturor maghiarilor care o solicită”.
- Principalul argument adus împotriva „dublei cetățenii” a fost că golește teritoriile locuite în prezent de maghiari (această argumentare a fost folosită anul trecut la „Tusványos” și de Orbán Viktor) în pofida exemplului croat, care arată altceva. (Satele croate din Caraș-Severin au renăscut după ce locuitorii lor au obținut cetățenia croată. Locuitorii acestor sate au putut să participe și la alegerile din Croația, chiar la locul de domiciliu, în prezența oficialităților croate.) Cei ce au formulat cetățenia externă au preîntîmpinat această problemă, stabilind că cetățenii maghiari din exterior nu se pot stabili automat în țara-mamă și nu pot să voteze la alegerile maghiare.
- Proiectul de lege, precum și studiul lui *Zetényi Zsolt*, care îl fundamentează, poate fi citit pe site-ul UMM (www.mvsz.hu).
- De exemplu: *Duray Miklós*, președintele executiv al Partidului Coaliției Maghiare din Slovacia, în *Magyar Nemzet*, (18 noiembrie 2000: „Legea statutului, dublă cetățenie ori cetățenia externă”), sau *Herényi Károly*, deputat al Forumului Democrat Maghiar, în: *Demokrata*, nr. 8/2001 (citat de *Zsebök Csaba*, în articolul intitulat *Végül is mi a baj?*).
- Legea statutului nu oferă o soluție concretă pentru cazul în care viitorul hotăr al Uniunii Europene i-ar despărți pe maghiarii din exterior de țara-mamă. Promisiunea „tratamentului cel mai favorabil” în legătură cu intrarea în țară, cuprinsă în paragr. 3, înseamnă prea puțin. În schimb pașaportul maghiar, egal cu acela al cetățenilor maghiari, conținut în proiectul de lege privind cetățenia externă, ar da un răspuns univoc și convingător la îndoielile ce se ivesc și ar putea preveni „panica dinaintea închiderii porților”, adică emigrarea în masă – o posibilă psihoză colectivă.
- Denumirea oficială: (Proiect de) Lege privind maghiarii care trăiesc în statele vecine. Poate fi citit pe site-ul Oficiului Maghiarilor de Dincolo de Hotare, www.htmh.hu. Discuția pe tema: cum să se numească norma juridică, legea statutului, sau legea avantajelor a fost rezolvată de Orbán Viktor într-un interviu, în care acesta a optat pentru denumirea „legea statutului”. Și eu o consider justificată, avînd în vedere că legea conturează statutul juridic în țara-mamă al maghiarilor de dincolo de hotare.
- Vezi în cadrul dezbaterii derulate în ziarul *Népszabadság* textele semnate de acești doi autori: Bauer Tamás: *Conservarea depeizării*, 10 ianuarie 2001 și *Iredentism moale sau drepturi minoritare?*, 6 februarie 2001, precum și Surján László: *Două patrii în locul depeizării*, 31 ianuarie 2001.
- Înscriere: scrisoare goală pe adresa ErdelyiKozelet-subscribe@egroups.com. Arhiva materialului dezbaterii poate fi găsită pe adresa internet: <http://www.egroups.com/archive/ErdelyiKozelet>
- Ansamblul maghiarimii și transilvanitatea*, *Provincia*, nr. 8/2000.

1968, Timișoara; jurist și politolog; Blocul Reformist din cadrul UDMR, membru fondator; *Magyar Kisebbség*, redactor; Universitatea Reformată Károli Gáspár din Budapesta, profesor asociat.

KÁNTOR Zoltán

Legea statutului¹ și politica națională maghiară

Problema

Din punct de vedere metodologic, problema legii statutului trebuie abordată prin prisma politicii naționale. Fie că recunosc acest fapt sau nu, toate statele duc o anumită politică națională. Statul-națiune din secolul XX, deși încearcă să mențină imaginea neutralității etnoculturale, urmărește prin practica sa politică interesele – reale sau imaginare – ale unei anumite etnii/națiuni. Influența globalizării, a modernizării pune sub semnul întrebării suveranitatea statală. Acest lucru este însă adevărat numai în cazul anumitor domenii ale politicii, atingînd politica națională – subiectul scrierii de față – în cea mai mică măsură.² E suficient să

ne gîndim numai la vechea-nouă lege a cetățeniei germane sau la politica de sprijinire a culturii practicate de statul francez. Politica națională are două aspecte care trebuie studiate separat din punct de vedere metodologic. Primul, pe care l-am putea numi politică de fortificare a națiunii (naționalism), se aplică pe teritoriul propriului stat-națiune, iar cel de-al doilea se referă la etnicii care trăiesc în afara granițelor și poate fi numit naționalismul patriei-mamă³ (definind naționalismul într-o manieră neutră din punct de vedere axiologic, ca o politică bazată pe principiul național). În acest studiu ne vom ocupa de cea de a doua problemă. Ca și concepție, legea statutului nu este unică în felul ei; în această regiune în Slovacia, Croația și România acordă și ele tratament preferențial membrilor națiunii luate în sens etnocultural.

Punctul de pornire este faptul că granițele națiunii maghiare și cele ale statului maghiar nu coincid. Începînd din 1918, toate guvernele maghiare au luat atitudine față de această situație, devenită o problemă centrală a politicii externe ungare. Spațiul nu

Alexandru Amik: Sciziune pe o copie

ne permite schițarea istoricului problemei. Astfel, ne vom ocupa doar de problema statului ungar și a maghiarilor din țările limitrofe, referindu-ne numai la perioada de după 1989. În prezent, principiul sprijinirii maghiarilor din țările vecine nu constituie subiect de dispută, diferențe de opinie existînd doar în privința concepției.

Situația actuală

Pe scurt: Ungaria – în prezent – sprijină din punct de vedere politic, moral și material instituțiile și organizațiile minorităților maghiare din țările vecine, prin intermediul fundațiilor constituite în acest scop. Sprijinul nu poate însă compensa dezavantajele și lipsa de perspectivă izvorite din situația economică a acestor state.⁴ Din acest motiv, mulți optează pentru stabilirea în Ungaria sau pentru a lucra (oficial sau la negru) în Ungaria. Obținerea unui loc de muncă, respectiv stabilirea domiciliului în Ungaria sînt momentan reglementate de diverse legi care nu fac diferențieri pe considerente etnice. În cazul stabilirii domiciliului în Ungaria, cererile persoanelor care au în ascendență cetățeni maghiari sînt aprobate, dar nu există nici o prevedere legală care să facă distincție pe bază etnică sau națională între cetățenii străini. Într-adevăr, persoanele care aparțin comunității etnoculturale maghiare pot obține mai ușor locuri de muncă, respectiv aprobările necesare, datorită cunoașterii limbii și a relațiilor lor, iar posibilitatea ca ei să aibă ascendenți cetățeni maghiari este mai mare.⁵ Au existat și pînă acum reglementări și facilități legale aplicabile maghiarilor din țările limitrofe, dar acestea au fost dispersate în aproximativ 150 de acte normative.⁶ Actualul proiectul de lege, care are în mod declarat caracter de lege-cadru, încearcă să armonizeze actele normative amintite. O parte din facilitățile deja existente sînt stipulate formal în legi, celelalte sînt însă informale, decizia privind acordarea lor fiind lăsată la latitudinea diferitelor oficii. În prezent, cercul celor îndreptățiți a beneficia de aceste facilități nu este definit și nimic nu se acordă de drept subiectiv. Cei care le acordă oarecum, presupun că ele se referă la maghiarii din țările limitrofe, dar nici căieri nu se specifică formal cine aparține acestui grup.

Pregătirea proiectului de lege

La pregătirea proiectului de lege, pe lîngă reprezentanții guvernului și ai partidelor de opoziție din Ungaria, au participat – în cadrul MAÉRT⁷ – și delegații partidelor minorităților maghiare din țările învecinate; adică reprezentanții (tuturor) organizațiilor politice ale maghiarilor din Bazinul Carpatic. La cea de-a doua întrunire a MAÉRT organizată în data de 12 noiembrie 1999, participanții au cerut guvernului Republicii Ungare să studieze posibilitatea reglementării statutului de care maghiarii din țările limitrofe pot beneficia în cadrul legislației ungare. MAÉRT guvernului și diferitele comisii de specialitate au finalizat prima variantă a proiectului de lege în iulie 2000, iar în urma unor consultări – cea de-a treia întrunire a MAÉRT (decembrie 2000) – guvernul a definitivat proiectul de lege în luna martie a anului curent și l-a prezentat Parlamentului în aprilie.

Discuțiile pe tema legii statutului privesc următoarele probleme-cheie: 1. concepția în sine, 2. ipotezele privind posibilul efect al legii, 3. grupul persoanelor care vor beneficia de aplicarea le-

gii, 4. problema autorității emitente a certificatului, 5. posibilele consecințe.

Concepția

Înaintea apariției acestei concepții, discuția era centrată pe problema dublei cetățenii. Deoarece această soluție a întâmpinat multiple obstacole juridice și politice, elaborarea unei legi a statutului părea o soluție intermediară acceptabilă pentru toate părțile. Deși denumirea de lege a statutului s-a păstrat la nivelul discursului, proiectul s-a transformat ulterior în legea facilităților, iar ultima versiune a fost prezentată Parlamentului pur și simplu ca legea despre maghiarii care trăiesc în țările vecine. După redactarea primei versiuni a legii, Uniunea Mondială a Maghiarilor a întocmit proiectul de lege despre cetățenia externă (*Külboni Állampolgárság*), în care acordarea pașaportului maghiar pentru maghiarii care trăiesc în afara granițelor ca soluție la problema Schengen juca un rol important.

Maghiarii din statele vecine se află, în mod declarat sau nu, într-o situație dezavantajată în comparație cu membrii etniilor majoritare. Deși din punct de vedere legal, statele respective nu fac discriminări între cetățenii lor, acest lucru nu este adevărat și în practică. În acest sens, sprijinul acordat de statul ungar, respectiv legea statutului poate fi privită ca un fel de compensație. Nu ar fi necesară o lege a statutului și nici sprijin din partea statului maghiar, dacă ar fi adevărată afirmația că țările vecine, chiar dacă nu adoptă o atitudine pozitivă, sînt măcar neutre din punct de vedere etnocultural față de minoritățile naționale.

Intenția legii este exprimată cel mai clar de preambulul proiectului de lege, conform căruia Parlamentul ungar adoptă legea pentru a „asigura apartenența maghiarilor care trăiesc în statele vecine la națiunea maghiară unitară, prosperitatea lor pe meleagurile lor natale, precum și păstrarea conștiinței identității lor naționale”.

Ipotezele privind efectul legii

După 1990, emigrarea/stabilirea în Ungaria a maghiarilor din țările vecine s-a accelerat, fapt perceput ca o problemă serioasă atât în Ungaria, cât și în rîndul comunităților maghiare din țările vecine. Autorii proiectului de lege au pornit de la ideea că din punctul de vedere al politicii naționale maghiare, ar fi dezirabil ca maghiarii din țările vecine să rămînă și să se realizeze pe meleagurile lor natale. Trebuie să adăugăm că populația Ungariei este în scădere de mai multă vreme și, asemenea tendinței europene generale, necesarul de forță de muncă calificată crește rapid și în această țară. Din acest punct de vedere trebuie menționat că – asigurînd totodată „menținerea pe poziții” a maghiarilor din țările vecine – Ungaria ar rezolva problema deficitului permanent de personal calificat la modul cel mai ieftin și fără a crea mari probleme de adaptare prin atragerea profesioniștilor maghiari din țările vecine.

Din punct de vedere profesional nu putem decide în prezent dacă legea va facilita emigrarea sau rămînerea acasă.⁸ În discursul politic din Ungaria apar ambele argumentări. Proiectul de lege dorește să servească supraviețuirea comunităților maghiare din țările vecine și păstrarea conștiinței identitare a membrilor acestora, stimulîndu-i să rămînă pe meleagurile natale. Deși nu ține de subiect, proiectul de lege privind cetățenia externă formulează obiective similare:

Se presupune că, în cazul în care maghiarii din țările vecine pot călători fără restricții deosebite în Ungaria, iar acolo beneficiază de anumite facilități, mai puține persoane vor opta pentru părăsirea locurilor natale. Adversarii proiectului de lege sau cei care sînt doar parțial de acord cu acesta, au o altă părere. *Tubajdi Csaba* consideră că „este posibil ca proiectul de lege propus acum să devină legea ademenirii”.⁹ *Szent-Iványi István* afirmă același lucru: „concepția formulată de guvern va servi pînă la urmă nu rămînerii acasă, ci emigrării”.¹⁰

Cu siguranță, proiectul de lege va influența deciziile privind emigrarea, dar alți factori – cum ar fi starea economiei – reprezintă probabil argumente mai puternice în luarea acestor decizii. Legea statutului acordă facilități numai pînă la aderarea Ungariei la UE. În anumite privințe, ea va constitui și ulterior baza unor facilități, dar problema cu adevărat importantă, cea a călătoririi fără viză în Ungaria, va rămîne nerezolvată. Este clar că nu toată lumea va beneficia de aceste facilități. Cu sau fără legea statutului, aderarea Ungariei – așteptată în viitorul apropiat – la Convenția Schengen va confrunta maghiarii din țările limitrofe cu o situație nouă, care poate constitui o motivație mai puternică decît legea statutului în ceea ce privește deciziile referitoare la emigrare.

Grupul persoanelor care vor beneficia de facilitățile legii.

„Cine este maghiar?”

În disputa referitoare la legea statutului întrebarea „cine este maghiar?” ocupă un loc important. Cei care și-au exprimat părere

rea în această polemică au considerat definirea grupului de persoane la care se va aplica legea ca fiind cea mai delicată problemă. Pentru a evita acest lucru, autorii legii au folosit concepte ca subiect de drept, respectiv validitate personală. „Scopul declarat și rațiunea exclusivă a acestui act normativ este – scrie revista de opoziție de orientare liberală de stînga, *Magyar Hírlap* – instituirea unor facilități pentru maghiarii care trăiesc în condiții de minoritate, care să îi deosebească de alți cetățeni străini care vin în contact cu statul maghiar. Prin urmare, definind subiecții legii, legiuitorul stabilește în mod inevitabil înțelesul termenului de membru al națiunii maghiare care trăiește într-o țară vecină.”¹¹ Din punct de vedere teoretic, aceasta este problema-cheie.

Actul definirii grupului de beneficiari a generat conflictul/disputa dintre criteriile obiective și cele subiective. Principiul – subiectiv – al libertății identității, s-a confruntat cu criteriile – obiective – cum ar fi cunoașterea limbii, respectiv apartenența la instituții maghiare (biserica, partid, organizație). Disputa legată de statutul juridic al maghiarilor din țările vecine implică – în plan teoretic – în esență, definirea națiunii (maghiare). Deși proiectul de lege nu atinge problematica „cine este maghiar”, este vorba de fapt de a formula un răspuns la întrebarea: cine dintre cei care trăiesc în țările limitrofe aparțin de națiunea maghiară. Proiectul încearcă să definească grupul beneficiarilor astfel încît să fie incluse numai persoane care aparțin națiunii etnoculturale maghiare, fără ca vreuna dintre acestea să fie exclusă.¹²

Deoarece proiectul de lege se referă numai la maghiarii care trăiesc în țările vecine, argumentînd această restricție prin faptul că ei au ajuns sub autoritatea unui alt stat ca urmare a tratatelor de pace care au încheiat primul război mondial, concepția nu poate fi interpretată ca una clădită exclusiv pe definiția etnoculturală a națiunii. În schimb, prin îmbinarea principiului etnocultural cu cel teritorial, legea statutului se bazează pe un fel de definiție *etno-teritorială* a națiunii. Din punct de vedere teoretic, legea ar fi fost coerentă dacă s-ar fi referit la toți maghiarii din toate țările lumii.¹³ Prin urmare, datorită în parte practicii de pî-

pe conceptul de națiune. Întrebarea se pune la fel ca în cazul naționalismului civic, respectiv etnic.¹⁶ În accepțiunea lui Bauer Tamás, apartenența la națiunea politică maghiară și cetățenia maghiară sînt noțiuni care se suprapun. Conform acestei logici, maghiarii din România, Slovacia etc. fac parte din națiunea română, slovacă etc. În cazul în care punem un semn de egalitate între națiune politică și cetățenie, acest lucru este adevărat, dar folosirea termenului de națiune politică devine inutilă. Din punctul de vedere al Ungariei poate că folosirea termenului este îndreptățită, deoarece în secolul al XIX-lea, minoritățile din Ungaria au luat parte la procesul de formare și construire a națiunii (*nation-building*) maghiare moderne, iar în prezent putem afirma despre cei care aparțin minorităților din Ungaria că au dublă identitate națională, deci și una maghiară. În cazul minorităților maghiare din țările vecine acest lucru nu este valabil. Ele nu au participat la formarea națiunilor vecine, al căror proces de construcție națională, început după 1918, s-a îndreptat parțial împotriva acestor minorități.¹⁷ Cît despre identitate duală putem vorbi eventual în cazul căsătoriilor mixte.

Faptul că maghiarii din România participă direct sau prin organizațiile lor la viața politică românească; că în România, Slovacia și Iugoslavia partidele minorităților au participat/participă la guvernare; că minoritarii sînt cetățeni ai acestor țări și astfel aparțin de comunitatea politică respectivă, nu înseamnă că ei aparțin și de națiunea politică (!) a statului respectiv. Națiunea în sens politic și națiunea în sens cultural se referă în primul rînd la procesul de formare a diferitelor națiunilor, respectiv la politicile care exprimă organizarea statului pe un anumit principiu național. Ele nu sînt în nici un caz afirmații care exprimă un fapt. Acest lucru se manifestă în practică – luînd acum exemplul României – printr-o politică bazată pe principiul națiunii politice în privința minorităților din țară, respectiv o politică bazată pe principiul națiunii culturale în privința românilor care trăiesc în afara țării, în special în Republica Moldova. Ungaria a purtat o politică bazată pe principiul națiunii politice pe teritoriul Regatului Ungar între anii 1867 și 1918, continuînd cu aceeași politică pe teritoriul Ungariei după 1918, cuplată cu o politică bazată pe principiul națiunii culturale în privința maghiarilor din țările vecine. Prin aceste exemple am urmărit doar să atrag atenția asupra faptului că utilizarea neatentă a oricăreia dintre aceste definiții este riscantă.

După Bauer Tamás, reprezentantul SZDSZ (Uniunea Democratilor Liberi), partid ce respinge categoric legea statutului, adevăratul mesaj al acestei legi poate fi formulat astfel: „Patria noastră este de fapt statul maghiar și nu statul ai cărui cetățeni sînteți. ... statul maghiar v-ar da din inimă... ceea ce degeaba așteptați de la statul sub autoritatea căruia v-a pus Trianonul. ... nu sperați să vă integrați în comunitatea politică a statului ai cărui cetățeni sînteți... sperați în continuare altceva, deși acel ceva de fapt nu poate fi realizat niciodată”.¹⁸ În opinia lui Bauer, această lege este foarte dăunătoare pentru că a început deja un proces în urma căruia maghiarii minoritari vor considera statul în care trăiesc patria lor. Legea statutului ar întrerupe acest proces, fiindcă ar crea o opoziție între maghiarii minoritari și populația majoritară, conservînd astfel sentimentul de apatridie ce caracterizează maghiarii care trăiesc în statele vecine.

Nu doresc să polemizez cu afirmațiile lui Bauer, dar așa preciza că abordării care stă la baza acestora i se poate opune o alta care, desigur, nu este mai adevărată, ci la fel de relativă și discutabilă. În opinia lui, problema minorităților se apropie de soluționare, prin „sublimarea” granițelor apartenența națională își va pierde importanța. Bauer consideră că problema va exista numai pînă în momentul în care Ungaria și statele vecine vor deveni membre ale UE. Nu sînt de acord cu această viziune optimistă, fiindcă în opinia mea – recunosc, la fel de discutabilă – aceasta nu este fundamentată nici de logica dominantă a statului-națiune, nici de cea a construcției etnonaționale minoritare (*minority nation-building*). Putem crede că va dispărea caracterul determinant al principiului național, dar deocamdată nu se întrevide nici un semn al unei asemenea evoluții, iar competiția națională – cred – va rămîne în continuare determinantă. Confruntînd așteptările morale cu procesele sociologice, afirm că sentimentul de apatridie nu va dispărea, iar opoziția dintre populația majoritară și cea minoritară va continua să existe.

Problema autorității emitente a certificatelor

Conform proiectului de lege, nu statul maghiar, ci organele (birourile) create de către organizațiile maghiare ce se vor constitui în țările vecine, vor avea competența de a decide cine sînt beneficiarii facilităților. Practic, aceste organe vor decide cine aparține minorității naționale respective și deci, cine este maghiar. În concepția legii statutului, organele maghiare din țările vecine ar prelua cererile și le-ar transmite către statul maghiar, care ar emite actul ce confirmă obținerea statutului legal. Analiza cererilor va cuprinde inevitabil și elemente subiective, așa cum am vă-

Continuare pe pagina 8

Alexandru Amik: Completerea unui desen cu un detaliu fotografic

nă acum, dar de data aceasta la nivelul codificării legale, putem vorbi de trei categorii de maghiari: maghiarii din Ungaria, maghiarii din țările vecine, respectiv emigrația maghiară din Vest.

Definițiile națiunii pot fi împărțite în două categorii. Prima abordare consideră națiunea un produs al epocii moderne, formată în urma unor modificări sociale și avînd o strînsă legătură cu statul. Cealaltă abordare subliniază nucleul etnic care a existat cu mult înaintea apariției națiunilor moderne. Ea pune accentul în primul rînd pe limbă și cultură, respectiv pe simboluri etnice. Punctele de referință și prezumțiile definițiilor amintite sînt diferite, uneori chiar excluzîndu-se reciproc. Dacă analizăm mai atent situația, putem observa că fiecare grupare politică utilizează definiția care, în opinia sa, îl avantajează cel mai mult, în funcție de propriile sale interese politice și de ideologia sa.¹⁴

La nivel teoretic această chestiune a fost tratată cel mai profund de Bauer Tamás.¹⁵ În opinia lui, maghiarii din România sînt membrii comunității politice românești prin faptul că sînt cetățeni români și participă la viața politică a României. Dar astfel ei devin și membrii ai națiunii politice române? Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să clarificăm conceptele de națiune culturală și națiune politică. Pe scurt, primul concept definește națiunea pe bază etnoculturală, punînd accent pe limbă și cultura comună, iar cel de-al doilea oglindește viziunea conform căreia persoanele care trăiesc pe teritoriul unui stat constituie o națiune. Națiunea este subiectul, iar politică este atributul. În cazul națiunii culturale (sau etnoculturale), culturală este atributul, subiectul fiind tot națiunea. Accentul se pune

